

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Природничо-географічний факультет

Кафедра загальної та регіональної географії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Географія Сумської області

галузь знань: 01 Освіта

спеціальність: 014 Середня освіта (Географія)

освітньо-професійна програма: Середня освіта (Географія. Біологія та
здоров'я людини)

мова навчання: українська

УХВАЛЕНО

Рішенням кафедри загальної та
регіональної географії

Протокол №1 від 30 серпня 2023 року

Загальна інформація про дисципліну

Назва дисципліни	Географія Сумської області
Викладач	Корнус Олеся Григорівна
Профайл викладача	https://pgf.sspu.edu.ua/kolektyv-kafedry-geografia
E-mail:	zavgeogr@sspu.edu.ua
Сторінка курсу в Moodle	<p>https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=7095 – дистанційний курс в Moodle (денна форма навчання)</p> <p>https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=7546 – дистанційний курс в Moodle (заочна форма навчання)</p>
Консультації	Консультації проводяться у вівторок о 14:30 год.; групові або одноосібні. Також можливі онлайн консультації через інтернет ресурси. Для погодження часу онлайн консультацій слід писати на електронну пошту викладача.

Анотація до дисципліни

Навчальна дисципліна спрямована на формування у студентів знань суспільно-географічне положення своєї області, історико-географічні аспекти заселення та освоєння, природно-ресурсний потенціал території, геодемографічну ситуацію, особливості розвитку і функціонування її господарства. Важливим моментом у викладанні курсу є формування практичних навичок дослідження та аналізу регіонального соціально-економічного розвитку, визначення його перспектив та основ планування.

Мета і завдання дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Географія Сумської області» є сформувати у студентів знання про рідний край як природну та суспільно-географічну систему. Головні завдання навчальної дисципліни: набуття навичок географічного вивчення своєї місцевості, вияснити історію заселення та дослідження рідного краю, вивчити природні умови та ресурси Сумської області, розглянути демографічну ситуацію, особливості розміщення населення, специфіку зайнятості населення, розкрити особливості розвитку промисловості та сільського господарства Сумської області на сучасному етапі, висвітлити основні екологічні проблеми регіону.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- особливості фізико- та економіко-географічного положення Сумської області, основні історико-географічні події формування території регіону;
- природно-ресурсний та рекреаційний потенціал;
- природні умови та природні ресурси;
- основні об'єкти природно-заповідного фонду;

- особливості демографічної ситуації та проблеми області;
 - особливості структури господарського комплексу та окремих галузей економіки;
 - особливості територіальної організації промисловості, сільського господарства та транспорту;
 - особливості соціальної сфери та інфраструктури;
- вміти:**
- користуватися історико-географічними картами Сумської області і України для характеристики основних теоретичних питань теми;
 - аналізувати природні явища та процеси на території області;
 - давати фізико- та економіко-географічну характеристику особливостей господарського комплексу Сумської області;
 - аналізувати статистичний матеріал;
 - робити висновки та узагальнення.

Формат дисципліни

Ознаки дисципліни	
Рік вступу	2020
Освітній ступінь	бакалавр
Курс навчання	2
Семестр	4
Формат курсу	очний
Обов'язкова /вибіркова	вибіркова
Кількість кредитів/годин	4/120
Кількість розділів	2
Форма контролю	залік
Лекції	24
Практичні заняття	24
Консультації	2
Самостійна робота	72

Тематичний план вивчення дисципліни

Розділ 1. ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Тема 1.1. Географічне положення. Фізико-географічне положення.

Тема 1.2. Історико-географічний нарис. Історія заселення. Область у часи Київської Русі, монголо-татарщини; у складі Московської держави; у період козаччини; в складі Російської імперії, Радянського Союзу, незалежної Української держави. Географічні дослідження території рідного краю.

Тема 1.3. Геолого-геоморфологічні умови. Тектонічні структури, геологічна будова, рельєф та корисні копалини. Геоморфологічне районування регіону.

Тема 1.4. Гідро-кліматичні умови. Клімат регіону. Внутрішні води. Найбільші річки та озера. Штучні водойми (водосховища, ставки), особливості залягання підземних вод, болота регіону. Оцінка водних ресурсів.

Тема 1.5. Ґрунтово-рослинні умови. Ґрунтово-рослинний покрив. Тваринний світ. Ландшафтна структура і фізико-географічне районування.

Розділ 2. СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Тема 2.1. Політико-адміністративний устрій. Політико-, транспортно-еколого-географічне положення. Положення по відношенню до основних сировинних баз, ринків збуту, найбільших промислових вузлів України. Розселення населення. Динаміка чисельності, демографічна ситуація, статевовікова структура населення. Національний склад жителів. Особливості розміщення населення. Міське та сільське розселення. Трудові ресурси та специфіка зайнятості населення. Культура і побут.

Тема 2.2. Господарський комплекс. Промисловість. Галузева структура. Зміни, що відбулися в останнє десятиліття. Характеристика тенденцій розвитку та розміщення галузей промисловості. Територіальна структура господарства:

Тема 2.3. Агропромисловий комплекс

Тема 2.4. Транспорт і економічні зв'язки.

Тема 2.5. Соціальна сфера.

Тема 2.6. Екологічна ситуація. Забруднення довкілля шкідливими речовинами. Радіаційне забруднення. Природно-заповідний фонд області.

Тема 2.7. Топоніміка області та геральдика.

Політика дисципліни

Вивчення навчальної дисципліни потребує: відвідування лекцій, виконання тестових завдань, самостійної роботи тощо; підготовки до практичних занять; роботи з інформаційними джерелами, опрацювання рекомендованої основної та додаткової літератури. В умовах дистанційного навчання – виконання завдань у системі дистанційного навчання Moodle.

Підготовка та участь у практичних заняттях передбачає: ознайомлення з програмою навчальної дисципліни, питаннями, які виносяться на заняття з відповідної теми; вивчення конспекту лекцій, а також позицій, викладених у підручниках, монографічній та іншій науковій літературі тощо. Результатом підготовки до заняття повинно бути змістовне володіння здобувачем вищої освіти матеріалом теми.

Розв'язання практичних завдань повинно як за формою, так і за змістом відповідати вимогам, що висуваються до вирішення відповідного завдання, свідчити про його самостійність, відсутність ознак повторюваності та плагіату. На практичних заняттях присутність здобувачів вищої освіти є обов'язковою, важливою також є їх участь в обговоренні всіх питань теми. Забороняється запізнюватись на навчальні заняття та пропускати їх без поважних причин. Пропущені заняття мають бути відпрацьовані на консультаціях. Це ж стосується й студентів, які не виконали завдання або показали відсутність знань з основних питань теми. Здобувач вищої освіти повинен дотримуватися навчальної етики, поважно ставитися до учасників

процесу навчання, бути зваженим, уважним та дотримуватися дисципліни й часових (строкових) параметрів освітнього процесу. Під час контрольних заходів забороняється використовувати джерела інформації, усні підказки, письмові роботи інших осіб, друківані книги, методичні посібники, телефони, планшети. Забороняється користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням.

Академічна доброчесність

Вивчення дисципліни передбачає дотримання положень Кодексу академічної доброчесності СумДПУ імені А.С. Макаренка. Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел списування, втручання в роботу інших студентів становлять приклади можливої академічної недоброчесності. Неприпустимо надавати для оцінювання письмову роботу, підготовлену за участю інших осіб. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Система оцінювання та вимоги

Засобами оцінювання та формами оцінювання є: поточний та підсумковий контроль проводяться відповідно до вимог Положення «Про порядок оцінювання знань студентів у Європейській кредитно-трансферній системі (ЄКТС) організації освітнього процесу», затвердженого вченою Радою СумДПУ імені А.С.Макаренка (протокол №7 від 23.02.2015).

Викладач розробляє чіткі критерії оцінювання всіх видів навчальної роботи та доводить їх до відома студентів на початку вивчення навчальної дисципліни. Загальна оцінка з дисципліни складається з поточних оцінок, які студент отримує під час практичних занять, виконання завдань самостійної роботи, тестових завдань. Поточний контроль навчальних досягнень здійснюється протягом семестру на практичних заняттях. Результати (кількість набраних балів) фіксує викладач в електронному журналі.

Використовуються такі форми поточного опитування: усна відповідь за лекційними матеріалами, тестування, заслуховування повідомлень студентів з довідковою інформацією, створення презентації з її обов'язковим показом та повідомленням, участь у обговоренні питань для контролю знань на практичних заняттях.

Результати поточного контролю є складовою визначення підсумкової оцінки і враховуються науково-педагогічним працівником при визначенні підсумкової оцінки з даної дисципліни. До поточного контролю також відноситься виконання практичних завдань, бали за які враховуються у підсумкову оцінку, тести.

При контролі виконання завдань, які винесені для самостійного, опрацювання, оцінці підлягають: самостійне опрацювання тем в цілому чи

окремих питань; вміння застосовувати теоретичні знання при виконанні практичних завдань; підготовка індивідуальних навчально-дослідних завдань, доповідей, презентацій тощо. Результати самостійної роботи фіксуються в електронному журналі. Бали, набрані здобувачем освіти за виконання завдань з самостійної роботи, додаються до суми балів, набраних студентом з інших видів навчальної роботи з дисципліни.

В умовах дистанційного навчання – здобувач освіти виконує завдання та проходить тести, розміщені у системі дистанційного навчання Moodle.

Вид контролю – залік. Семестровий залік – це форма підсумкової атестації, що полягає в оцінці засвоєння здобувачем освіти теоретичного та практичного матеріалу (виконаних ним певних видів робіт на практичних заняттях та під час самостійної роботи) з навчальної дисципліни за семестр. Залік виставляється викладачем автоматично за умови, якщо студент виконав усі види навчальної роботи, які визначені робочою програмою навчальної дисципліни. Загальна оцінка з дисципліни складається з оцінок, які студент отримує за виконання практичних занять, поточних тестових контролів (загалом 60 балів) та оцінку за результатами виконання самостійної роботи – 40 балів.

Для студентів заочної форми навчання підсумковий контроль проводиться в період заліково-екзаменаційної сесії. Для складання підсумкового контролю здобувачам освіти заочної форми навчання викладач розробляє тести. В умовах дистанційного навчання – здобувач освіти виконує завдання та проходить тести, розміщені у системі дистанційного навчання Moodle. Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою.

Критерії оцінювання результатів навчання

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	виставляється за глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах, вміння аналізувати явища, які вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку, чітко, лаконічно, логічно та послідовно відповідати на поставлені питання, вміння застосовувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач; при цьому студент не має утруднень з відповіддю на видозмінені завдання, демонструє володіння різноманітними навичками і прийомами роботи з фізичною картою та іншими тематичними картами; знає основні риси геологічної будови, рельєфу, клімату, ландшафтів, господарства та населення Сумської області; визначає фізико-географічне положення регіону, основні етапи розвитку природи, рельєф та корисні копалини, кліматичні умови; характеризує внутрішні води, ґрунтовий покрив, тваринний світ і рослинність, ландшафти, населення та господарство регіону, пояснює причини відмінностей, характерні особливості ґрунтово-рослинного покриву та ландшафтів, екологічні проблеми та природно-заповідні території регіону;
82-89	виставляється за міцні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені питання, вміння застосовувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач; при цьому студент має незначні утруднень з відповіддю на видозмінені завдання, правильно застосовує теоретичні географічні знання при вирішенні практичних питань і задач, володіє

	необхідними навичками і прийомами їх виконання; допускається несуттєвих неточностей;
74-81	виставляється за міцні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені питання, які, однак, містять несуттєві неточності, за вміння застосовувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач; при цьому студент має утруднень з відповіддю на видозмінені завдання, що викликає у студента деякі утруднення;
64-73	виставляється за посередні знання навчального матеріалу, мало аргументовані відповіді, слабе застосування теоретичних положень при розв'язанні практичних задач; студент має знання лише основного матеріалу, але не засвоїв його деталей; допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушення послідовності у викладі програмного матеріалу, а також відчуває утруднення при застосуванні правил, методів, принципів, законів у конкретних ситуаціях; допускає помилки у відповіді, але володіє необхідними знаннями для їх подолання під керівництвом викладача;
60-63	виставляється за слабкі знання навчального матеріалу репродуктивного рівня, неточні або мало аргументовані відповіді, з порушенням послідовності його викладення за слабе застосування теоретичних положень при розв'язанні практичних задач, допускає грубі помилки;
35-59	виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння застосувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач;
1-34	оцінка "незадовільно" з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння орієнтуватися при розв'язанні практичних задач, незнання основних фундаментальних положень.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль														Разо м	Загальн а сума		
РОЗДІЛ 1						РОЗДІЛ 2								60	100		
Т 1.1.	Т 1.2	Т 1.3	Т 1.4	Т 1.5	КР	Т 2.1	Т 2.2	Т 2.3	Т 2.4	Т 2.5	Т 2.6	Т 2.7	КР				
Поточний контроль																40	
4		6	6	4	10	4	4	4	4		4		10				
Контроль самостійної роботи														40			
	5	3	3	3		3	3	3	3	5	4	5					

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для іспит, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання

1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	---	--

Рекомендована література та інформаційні ресурси

Основні:

1. Данильченко О. С. Річкові басейни Сумської області : геоекологічний аналіз : монографія. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 270 с. <http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/7280>
2. Корнус А.О. Географія Сумської області: природа, населення, господарство / А.О. Корнус, І.В. Удовиченко, Г.Г. Леонтєва, В.В. Удовиченко, О.Г. Корнус / - Суми: ФОП Наталуха А.С., 2010. - 184 с.
3. Корнус А. О. Атлас сільського господарства Сумської області : географічний атлас / А. О. Корнус. Електр. Тест. Дані. Суми : СумДПУ імені А.С. Макаренка; Сумський відділ Українського географічного товариства, 2019. 1 ел. опт. диск (CD-ROM). <http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/7603>
4. Корнус А.О. Промисловість Сумської області (економіко-географічне дослідження) : монографія / А. О. Корнус, О. Г. Корнус – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. – 136 с. <https://repository.sspu.sumy.ua/handle/123456789/2921>
5. Корнус А. О. Сільське господарство Сумської області (економіко-географічне дослідження) : монографія. Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 100 с. <http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/7551>

Додаткові:

1. Атлас Сумської області. – К.: Укргеодезкартографія, 1995. – 41 с.
2. Геоморфологічна будова Сумської області / А.О. Корнус, В.В. Чайка. – Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2006. – 34 с.
3. Корисні копалини Сумської області : Методичні вказівки до вивчення теми з курсу «Красзнавство» / Укладачі: А. О. Корнус, В. В. Чайка; Міністерство освіти і науки України, Сумський державний педагогічний університет ім. А.С. Макаренка. – Суми : СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2014. – 28 с.
4. Природно-заповідний фонд Сумської області: Атлас-довідник / уклад.: Р.В. Бойченко, В.В. Вертель, О.Ю. Карлюкова та ін. 2-е вид., випр. та допов. Київ : ТОВ «Українська Картографічна Група», 2019. 96 с. https://www.researchgate.net/publication/340443527_Prirodno-zapovidnij_fond_Sumskoi_oblasti
5. Сумська область: Географічний атлас: Моя мала Батьківщина // Гол. ред. кол. І.В. Удовиченко. – К: Вид-во „Мапа”, 2006. – 20 с.

Інтернет-ресурси:

1. <https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=7095> – дистанційний курс в Moodle (денна форма навчання)
2. <https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=7546> – дистанційний курс в Moodle (заочна форма навчання)
3. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Сумській області у 2019 році. <http://www.pek.sm.gov.ua/index.php/uk/2013-04-18-21-51-18>
4. Екологічний паспорт Сумської області станом на 01.01.2020 р. <https://mepr.gov.ua/news/35913.html>
5. Офіційний сайт Головного управління статистики у Сумській області. <http://sumy.ukrstat.gov.ua>.
6. Офіційний сайт Головного управління Держгеокадастру у Сумській області. <http://sumska.land.gov.ua>

**8. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення,
використання яких передбачає навчальна дисципліна**

1. Мультимедійне обладнання (ноутбук, проектор).
2. Презентації лекцій.
3. Географічні атласи, карти (фізичка карта Сумської області, топографічна карта Сумської області масштабом 1:200000).